

WEIMARREPUBLIKEN 1924–1933

DAWESPLANEN skulle vara i 5 år (1924–1930). Enligt planen så fick Tyskland lån till ett värde av 25,5 miljarder mark (främst från USA). Under samma period betalade Tyskland 22,9 miljarder mark i krigsskadestånd. En s.k. ”Skadeståndsämbetsman” Parker Gilbert (USA) installerades i Tyskland för att övervaka betalningarna. I hans uppdrag ingick också en omorganisation av den tyska Riksbanken som nu ställdes under allierad kontroll. Tack vare dessa åtgärder så gick de allierade med på att också minska krigsskadeståndet.

Dawesplanen innebar både fördelar och nackdelar. Det var en tillfällig ekonomisk återhämtning som gjordes med hjälp av lån. De flesta lånen hade givits av privata banker och företag från USA. Om dessa drabbades av en ekonomisk kris så skulle de kunna kräva att Tyskland genast skulle betala tillbaka lånen vilket förmodligen skulle skapa kaos. Det fanns heller inget slutdatum för Tysklands åtaganden vilket oroade den tyska regeringen. Även om en del av krigsskadeståndet skrevs av så tyckte majoriteten fortfarande att den var för hög.

EKONOMISK ÅTERHÄMTNING UNDER 1920-TALET: År 1927 så matchade den totala industriproduktionen siffrorna från 1913 (fastän Tyskland hade förlorat 10 % av sitt territorium, en hel del industriella resurser samt råvaruområden). Här är några exempel på nya framgångsrika branscher: I.G. Farben och de ”Förenade Stålverken” (Krupp). Detta blidkade i sin tur de stora industriägarna vilket i sin tur gav en bättre politisk stabilitet. Dock fanns det fortfarande delar av Tysklands ekonomi som inte fungerade lika väl, som jordbruket och småföretagen.

POLITISK STABILITET: Utrikesminister Stresemann och President Hindenburg (tysk General och krigshjälte från Första VK som efterträdde Friedrich Ebert som president 1925) samt den ekonomiska återhämtningen innebar en viss politisk stabilitet. Industriägarna blidkades och de väpnade styrkorna accepterade Weimarrepubliken. Denna stabilitet märktes också tydligt i riksdagsvalet i maj 1928. Weimarkoalitionen gick starkt framåt medan de olika ytterlighetspartierna fick få röster. Dock börjar tecken på en överhettad ekonomi dyka upp på olika platser, bl.a. i USA.

BÖRSKRASCHEN! Wall Street-kraschen! ”Svarta torsdagen” den 24 oktober 1929 – börserna i New York kollapsar. Amerikanska banker och amerikanska företag började nu kräva tillbaka sina lån från europeiska banker. De europeiska bankerna börjar i sin tur återkalla lån till företag vilket innebar ett flertal konkurser! Dessa konkurser medför massarbetslöshet. Europa gled in i en mycket allvarlig ekonomisk depression

YOUNGPLANEN 1929–1930 var den ekonomiska plan som skulle ersätta Dawesplanen. Den tyska krigsskulden minskade från £6 600 000 000 till £2 000 000 000 vilket skulle betalas av under en period av 58 ½ år. Den årliga betalningen kunde delas upp i två delar - 1/3 var ovillkorlig och 2/3 var förhandlingsbar. Youngplanen skulle träda i kraft 1930, men ett moratorium (uppehåll i betalningarna) beviljades under 1931–1932 eftersom Tyskland hade drabbats så hårt av den ekonomiska depressionen.

POLITISKA PROBLEM: När Stresemann dog så regerade en typisk Weimarkoalition under ledning av Hermann Müller (SPD). Han avgick när President Hindenburg vägrade att bevilja honom möjligheten att stifta undantagslagar (paragraf 48) för olika sociala reformer i ett försök att dämpa effekterna av den ekonomiska depressionen.

DEMOKRATIN BÖRJAR URHOLKAS: En högerkoalition under ledning av Heinrich von Brüning tillträdde på uppmaning av President Hindenburg. Brüning utlyste val (september 1930). I detta val så ser vi hur den ekonomiska krisen påverkar valresultaten. De extremistiska partierna var mycket framgångsrika i detta val. **NSDAP växte från 2,6% till 18,3%!** På grund av krisen så blev samarbetet mellan de olika partierna i den tyska riksdagen lidande. De flesta av de nya lagarna kom därför att stiftas genom dekret från presidenten (**paragraf 48**). Över hundra lagar bildas med hjälp av paragraf

WEIMARREPUBLIKEN 1924–1933

48 men Brüning lyckades ändå inte bromsa den ekonomiska depressionen. År 1932 var arbetslösheten över 6 miljoner människor...

PRESIDENTVALET 1932: General Hindenburg vann detta val över Adolf Hitler. Noterbart var det faktum att Hitler fick över 11 miljoner röster. Nu var det bara en tidsfråga innan han skulle komma till makten.

ARISTOKRATISK REGERING: Brüning avgick i maj 1932 och ersattes av Franz von Papen. Han utlyste genast nyval. **I juli 1932 blev NSDAP det största partiet i den tyska riksdagen - de fick 37,3% av alla röster.** Von Papen försökte bilda en koalition med NSDAP där han skulle inta positionen som rikskansler. Hitler vägrade att gå med på detta eftersom han nu representerade Tysklands i särklass största parti. Snart stod det klart att von Papen inte fick stöd från något politiskt parti. Han utsåg därför ministrar utan partistöd och regerade helt genom olika dekret (paragraf 48) – samtliga lagar stiftades alltså utan riksdagens medverkan. Nu var demokratin satt ur spel... I september ställdes ett misstroendevotum mot regeringen och von Papen tvingades avgå. I valet i november 1932 går NSDAP tillbaka några procent men de var fortfarande det största partiet i riksdagen med 33,1% av samtliga röster.

SLUTET FÖR WEIMARREPUBLIKEN: General Kurt von Schleicher försökte nu bilda regering men efter bara 57 dagar var han tvungen att avgå eftersom han inte längre hade presidentens stöd. Hitler blev nu erbjuden att skapa en nationell koalition där han skulle få inneha posten som rikskansler. Von Papen försäkrade en motvillig president att han och de övriga medlemmarna i denna koalition skulle kunna kontrollera Hitler och de få nazistiska ministrarna. De var trots i minoritet i den nya regeringen. Hitler accepterade förslaget. Han tillträdde rikskanslerämbetet den 30 januari 1933. Här tog Weimarrepubliken slut. Mindre än ett halvår senare var Tyskland en enpartistat som styrdes av Hitler och NSDAP!

